

ROKOPISNE SVETNIŠKE LEGENDE IZ 18. STOLETJA V »KOROŠKO OBARVANEM« JEZIKU

ANDREJKA ŽEJN

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, Ljubljana, Slovenija
andrejka.zejn@zrc-sazu.si

Prispevek obravnava slovenski rokopis z naslovom *Dober legent teh svetnikov*, katerega nastanek je mogoče uvrstiti v sredino ali drugo polovico 18. stoletja na današnje avstrijsko Koroško. Predstavitvi okvirjev za načrtovano znanstvenokritično izdajo rokopisa sledita oris jezikovnega stanja 18. stoletja na Koroškem ter analiza jezika, v katerem je mogoče prepoznati tako številne koroške, zlasti podjunske in rožanske, narečne jezikovne razvoje kot tudi značilnosti osrednjeslovenskega knjižnega jezika. V sklepu primerjamo legendo o sveti Genovefi iz rokopisa z verzijo, ki je izšla v knjižni obliki v začetku 19. stoletja.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.1](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.1)

ISBN
978-961-286-778-2

Ključne besede:
slovenska koroška narečja,
hagiografije,
slovenski rokopisi,
zgodovina jezika,
sveta Genovefa

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.9.2023.1](https://doi.org/10.18690/um.ff.9.2023.1)

ISBN
978-961-286-778-2

Keywords:

Carinthian Slovenian
dialects,
hagiographies,
Slovenian manuscripts,
Slovenian language history,
Genevieve of Brabant

MANUSCRIPT LEGENDS OF SAINTS FROM THE EIGHTEENTH CENTURY IN “CARINTHIAN COLOURED” LANGUAGE

ANDREJKA ŽEJN

Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Institute of Slovenian
Literature and Literary Studies, Ljubljana, Slovenia
andrejka.zejn@zrc-sazu.si

The paper discusses a Slovenian manuscript entitled *Dober legend
teb svetnikov*, the creation of which can be dated to the middle or
second half of the eighteenth century in what is now Austrian
Carinthia. The presentation of the framework for the planned
scholarly critical edition of the manuscript is followed by an
outline of the linguistic situation in Carinthia in the eighteenth
century and an analysis of the language, in which it is possible to
recognise both numerous Carinthian dialectal developments,
especially those of Jaun Valley and Rosen Valley, as well as
characteristics of the Central Slovenian literary language. In the
conclusion, we compare the legend of Genevieve of Brabant
from the manuscript with the version that was published in book
form at the beginning of the nineteenth century.

1 Uvod

Obsežna interdisciplinarna raziskava neznanih rokopisov slovenskega slovstva 17. in 18. stoletja je postavila okvirje sistematičnemu zbiranju in preučevanju rokopisov v slovenskem jeziku, ki so nastali v baročni in razsvetljenski dobi, vendar so bili doslej manj znani ali docela neznani (Ogrin 2011a). Med temi rokopisi je tudi zbirka svetniških legend ali hagiografij z uredniškim naslovom *Dober legent teh svetnikov*, kar so začetne besede obširnejšega naslova tega besedila. Faksimile rokopisa je javno dostopen v *Registru rokopisov slovenskega slovstva*¹ s signaturo RRSS 014 (prim. Ogrin 2022), sam rokopis je hranjen v Koroškem deželni arhivu v Celovcu, kamor je prišel iz zapuščine Urbana Jarnika.

V prispevku uvodoma po aktualnejših raziskavah, in sicer po opisu rokopisa v *Registru rokopisov slovenskega slovstva* in študiji o hagiografskem besedilnem izročilu in literarno-pripovedni naravi svetniških legend (prim. Ogrin 2011b), povzemamo osnovne podatke o rokopisu, nato predstavimo dosedanja prizadevanja za znanstvenokritično izdajo in v osrednjem delu članka analiziramo jezikovno podobo rokopisnega besedila na širšem jezikovnem ozadju. V sklepu eno do hagiografij v rokopisu primerjamo s knjižno objavo ter podamo domneve o možnih povezavah z danes neznanimi besedili.

1.1 Osnovno o rokopisu

Rokopis je datiran v sredino 18. stoletja, okvirno je nastanek mogoče zamejiti z letnicama 1723 in 1770. Že kratek vpogled v besedilo razkrije, da je nastalo na današnjem avstrijskem Koroškem, saj so v jeziku prepoznavni številni koroški narečni pojavi, ki jih bomo podrobneje predstavili v osrednjem delu prispevka. Besedilo je zapisano v bohoričici, skoraj zagotovo ga je napisala ena roka, pisarskih napak in popravkov je zelo malo. Po vsej verjetnosti gre za čistopis, pripravljen za tisk (Ogrin 2022).

Obsega 1032 strani in vsebuje 181 življenjepisov svetnikov, za vsak dan v prvi polovici leta, od 1. januarja do konca junija, zato je mogoče sklepati na obstoj življenjepisov v slovenščini tudi za drugo polovico leta. Legende so naslovljene z dnevom v mesecu in mesecem ter navedbo in kratko oznako svetnika oz. svetnice,

¹ <https://rssl.manuscripta.zrc-sazu.si/register.html>

ki mu/ji pripada ta dan (npr. *Te šestnajsti dan februarja / Tu življenje inu trpljenje te s. device inu marter. Juliane*),² na koncu pa je naveden vir, iz katerega so zajeti podatki oz. besedila. Posamezne hagiografije obsegajo nekaj strani, najpogosteje šest do deset. Vsaka zgodba se začne z navedbami o stanu staršev in vzgoji v otroštvu, nato opisuje življenjsko pot svetnika ali svetnice, njihovo trpljenje, čudeže, zasluge, na koncu je opisana njihova smrt.³

Rokopis je prevod nemškega besedila iz druge polovice 17. stoletja, ki ga je pod naslovom *Verbesserte Legend der Heiligen* objavil kapucinski pisatelj Martin Cochemski, prvič leta 1705, v naslednjih stoletjih je delo izšlo še v številnih ponatisih in izdajah. Iz naslovnice slovenskega dela je mogoče sklepati, da je prevod nastal po izdaji iz leta 1723.

2 Večdisciplinarnost v preučevanju rokopisov

Zbrani in v *Registru rokopisov slovenskega slovstva* s faksimili prezentirani rokopisi so v naslednjem koraku predmet znanstvenokritičnih izdaj, te izhajajo v knjižni obliki v zbirki *Dela starejšega slovenskega slovstva* in v elektronskem mediju v knjižnici *eZISS*. Čeprav je zbiranje in znanstvenokritično preučevanje slovenske rokopisne produkcije 17. in 18. stoletja primarno in institucionalno locirano na področje literarne vede, ni zamejeno z njenimi zanimanji in metodami. Za analitično-deskriptivno-interpretativno prezentacijo zbranih rokopisov v znanstvenokritičnih izdajah v elektronskem (in tiskanem) mediju je bila razvita metodologija, ki temelji na konceptu več perspektiv na isto besedilo (Ogrin in Erjavec 2009: 59, 61) in izhaja iz stališča – ki ni tako samoumevno, kot se zdi na prvi pogled –, da so rokopisi 17. in 18. stoletja kot vir predmet ne le literarne zgodovine, ampak več ved, med njimi tudi jezikoslovja, zato jih je smiselno prezentirati na način, da omogoča študij za vsako od disciplin (Faganel 2007, prim. Ogrin in Erjavec 2009: 61). Vsaka od ved in različnih metod znotraj ved prispeva k sistematično zaokroženi obravnavi rokopisa, to pluralnost pristopov k širokemu razponu tipov rokopisov in javno dostopnost gradiva pa podpirajo spletne tehnologije.

² Primeri in citati iz rokopisa so navedeni po kritičnem prepisu, kot je predstavljen v nadaljevanju prispevka, zato so zapisi v gajici in ne izvorni bohoričici.

³ Za primere vsebin hagiografij gl. Sket (1886: 174–176) in Ogrin (2011b: 72–75).

2.1 Elektronska znanstvenokritična izdaja rokopisa

Ob metodološki raznolikosti ostajajo ogrodeje in temelj prezentacije dela faksimile ter diplomatični in kritični prepis. V dosedanjih pripravah je bil rokopis *Dober legent teh svetnikov* najprej prepisan diplomatično: zapis v bohoričici je bil reproduciran črko za črko, zabeležen je bil vsak naknadni poseg v besedilo, v celoti je ohranjena pravopisna podoba rokopisa, ohranjena oz. zabeležena je tudi izvorna delitev na strani, stolpce in vrstice. Na podlagi diplomatičnega prepisa sledi vzpostavitev kritične podobe besedila, ki na najbolj osnovni stopnji vzpostavlja razmerje med individualnim zapisom v bohoričici in današnjo gajico, v nadgradnji pa pomeni določeno stopnjo jezikoslovne interpretacije, vendar z ohranitvijo historičnih in narečnih značilnosti besedila. Pri podajanju zapisa je upoštevana sodobna pisna in pravopisna norma, zabeležene so morebitne pisarske pomote (prim. Ogrin in Erjavec 2009: 60; Žejn in Merše 2017). Tako diplomatični kot kritični prepis sta nastala po uveljavljenem načinu zapisovanja besedila v urejevalniku word,⁴ ki bo v postopku priprave elektronske znanstvenokritične izdaje pretvorjen v XML-format in označen po standardih TEI (gl. Erjavec 2005). Diplomatični, zlasti pa kritični prepis torej zahtevata poglobitev v jezik besedila ter v končni fazi omogočata in olajšata nadaljnje metodološko raznovrstne analize dela.

V nadaljevanju predstavljamo rezultate analize značilnosti jezika rokopisa, temelj in hkrati rezultat kritičnega prepisa, ki jo uvaja opis jezikovnega stanja področja in obdobja, v katerih je rokopis nastal.

3 Širše jezikovno ozadje: koroška narečja in koroška pisna tradicija v 18. stoletju

Glede na uvodoma navedene ugotovitve se rokopis *Dober legent teh svetnikov* 1. z vidika narečne členjenosti slovenskega jezika uvršča v koroško narečno skupino, ki na današnjem avstrijskem Koroškem obsega ziljsko, rožansko, podjunsko in obirsko narečje, 2. z vidika razvoja slovenskega (knjižnega) jezika v obdobje regionalizacije, tj. oblikovanja pokrajinskih tipov slovenskega knjižnega jezika, ki se je iztekla v poenotenje slovenske knjižne in pravopisne norme, ter 3. z vidika razvoja slovenske

⁴ Diplomatični in kritični prepis dela *Dober legent teh svetnikov* je po načelih kritičnih prepisov, ki so se oblikovala ob kritičnih prepisih za znanstvenokritične izdaje Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, naredila Lara Rajh. Podroben pregled in končna podoba kritičnega prepisa sta delo avtorice prispevka.

literature v obdobje, ko so znaten del slovenskega literarnega sistema zapolnjevali prevodi, zlasti iz nemščine.

Za slovenska koroška narečja v Avstriji v začetku 20. stoletja Fran Ramovš (1935: 2, 6) med drugim ugotavlja, da so zaradi močne ločenosti od ostalih slovenskih narečij obdržala vrsto fonetskih, oblikoslovnih in leksikalnih arhaičnih potez, na njihov razvoj pa je močno vplivala nemško-slovenska dvojezičnost območja, najizraziteje v leksiki. Večji ločenosti koroških od ostalih slovenskih narečij in s tem tudi izoliranosti od sovlivov slovenskega knjižnega jezika so botrovale zlasti družbeno-politične razmere od konca prve svetovne vojne dalje, medtem ko je bila Koroška še dejavno vpeta v procese regionalizacije in sledeče procese poenotenja slovenskega predknjižnega in knjižnega jezika, ki so se odvijali od srede 18. do srede 19. stoletja. Prvi zagon v smeri oblikovanja knjižnega jezika na Koroškem z močno naslonitvijo na osrednjeslovenski knjižni jezik so dale jezuitske izdaje Megiserjevega slovarja (1744) in Bohoričeve slovnice (1758) z dodanim slovarčkom, v katerem so izražene izrazite značilnosti koroških glasovnih, oblikovno-besedotvornih pojavov in izpričana koroška leksika (Orožen 1973: 42). Knjižno jezikovno varianto je normiral Ožbalt Gutsman leta 1777 v slovnici, v kateri je zagovarjal stališče, da (koroško) narečje ne more predstavljati izhodišča reform pisnega jezika, saj je hotel pisati tako za Korošce kot tudi Kranjce in Štajerce (Domej 1980: 204 in 2013: 82).⁵

»Paleto pismenstva« na Koroškem v 18. stoletju je dopolnjevalo bukovništvo, katerega korenine temeljijo na virih, ki segajo v čas slovenskega protestantizma. Jezik koroških bukovnikov izkazuje značilnosti predstandardne slovenščine, neuravnoteženo rabo različnih jezikovnih varietet, od narečnih do osrednjeknjižnih, ter vsebuje številne regionalizme, dialektizme in sposojenke. K jezikovni raznolikosti prispevajo tako nemške kot tudi slovenske predloge, o čemer pričajo posamezni primeri spontanah iz nemščine kalkiranih neologizmov ter jezikovne variante, značilne za osrednjeslovensko knjižno različico. Njihovo prisotnost je mogoče razložiti kot posledico preoblikovanja in prilagoditve jezika že obstoječih slovenskih predlog, pisanih v pokrajinskih knjižnih variantah, v smeri prilagoditve koroški narečni normi (Maurer-Lausegger 1988: 274 in 2007: 241–242). Bukovniki so tako kot Gutsman, zagovornik poenotenega knjižnega jezika, imeli tesne kontakte z osrednjeslovensko pisno tradicijo (Maurer-Lausegger 2007: 245), vsaj deloma stično

⁵ Še bolj radikalno kot Gutsman si je v začetnih desetletjih 19. stoletja za jezikovno zblíževanje in poenotenje slovenskega knjižnega jezika prizadeval Urban Jamnik.

točko med bukovniško regionalno in Gutsmanovo vseslovensko usmerjenostjo predstavlja tudi načelo prilagajanja (koroškemu) naslovniku – Gutsman je namreč ob prevodu Parhamerjevega katekizma leta 1762, torej 15 let pred izdajo slovnice, zapisal, da »je bilo potrebno jezik prilagoditi narečju na Koroškem živečih Slovencev« (Domej 1980: 201).

Pisci oz. avtorji slovenskih koroških besedil 18. stoletja torej niso bili dve homogeni, ostro ločeni skupini, razdeljeni na knjižni in bukovniški pol. Na njihov jezik sta vplivali izobrazba in regionalna pripadnost, na podlagi česar jih Domej (2013: 80–81) deli na tri glavne skupine: učeno, bukovniško in neizurjeno. Učena in bukovniška besedila so v tiskih in rokopisih, neizurjena skoraj izključno v rokopisih, meje med besedili so odprte, zlasti med bukovniškimi in takimi, ki jih je napisala povsem neizurjena roka. Za rokopise v primerjavi s tiskanimi besedili poleg tega velja, da so bolj zajemali iz govornega kot iz knjižne pisne tradicije (Orel 2003: 5). Vsako novoodkrita besedilo in njegova jezikovna podoba prispevata nov odtonek v paleti pismenstva na Koroškem v 18. stoletju.

Glede avtorja prevoda rokopisa *Dober legent teh svetnikov*, čigar ime nikjer v rokopisu ni zabeleženo ali nakazano, je Jakob Sket (1886: 174) postavil tezo, da je besedilo v slovenščino prevedel Ožbalt Gutsman, in jo argumentiral s »pravilno slovenščino« rokopisa in primerjavo rokopisa z Gutsmanovim. Zdi se, da je že Ivan Grafenauer domnevo Janeza Sketa o identiteti prevajalca povzel z določeno mero skepse, ko je zapisal, da je bil pisec rokopisa »nekdo, z rokopisom podobnim Gutsmanovemu« (Grafenauer 1973: 216), Ogrin (2011b: 77) pa v zvezi z vprašanjem Gutsmanovega avtorstva izpostavi še pomoto pri prevodu na naslovnici, ki je ne bi bilo mogoče pripisati Gutsmanu. Grafenauer (1973: 216) in Maurer-Lausegger (2016: 38) rokopis sicer navajata v okviru tradicije bukovništva, vendar se zdi verjetneje, da je prevod delo neznanega redovnika iz kroga celovških kapucinov ali s kapucinskim redom povezanega laika, torej pripadnika istega reda kot avtor nemškega izvirnika Martin Cochemski (Ogrin 2011b: 71–72, 77). Tako Sketova kot Ogrinova hipoteza avtorstvo pripisujeta duhovniku/redovniku oz. izobraženemu piscu.

3.2 Jezik rokopisa *Dober legent teh svetnikov*: od glasovja do skladnje

Jakob Sket (1886: 173) je o jeziku svetniških legend zapisal, da so »pisan[e] v koroškem narečju«, in navedel nekatere zanimivejše koroške narečne pojave iz besedila, medtem ko je Grafenauer (1973: 216) jezik zelo na kratko označil kot

»podjunsko pobarvan«. V tem razdelku bomo po posameznih jezikovnih ravninah na primerih iz besedila skicirali jezikovno podobo rokopisa in poskušali prikazati nihanje med narečnim in (osrednje)knjižnim. V okviru članka ni mogoče izčrpno opisati vseh značilnosti kompleksne podobe jezika, zato podajamo le nekatere posebnosti in splošne ugotovitve.

Glasovna ravnina je poleg leksikalne najbolj zaznamovana s koroškimi narečnimi razvoji. Ena prepoznavnejših značilnosti, ki je sicer značilna tudi za gorenjska narečja, je skoraj dosledno upoštevanje švapanja (prehod *l > v* poziciji pred zadnjimi samoglasniki), kot v primerih *kvošter* (klošter, 'samostan'),⁶ *prišva* ('prišla'), *mvađenč* (mladenč, 'mladenič'), *čvovek* (človek). Velja omeniti tudi redke primere, kjer ta koroški razvoj ni upoštevan, na primer v zapisih *mladenč* ('mladenič'), *človeške*. Švapanju se lahko pridruži tudi asimilacija, na primer v besedi *šuživ* ('služil'), najdemo pa tudi zapis oblike *službi*, ki je značilna tudi za Gutsmanova natisnjena dela. Drugi primeri asimilacije so še: *vzignit* ('vzdigniti'), *reserdiv* ('razsrdil'), *očišen* ('očiščen'). Iz že navedenih primerov je razvidna tudi redukcija kratkih vokalov, ki je Gutsman tako kot švapanja v svojih tiskih ni upošteval (Orožen 1973: 49). Prisotni so prevladujoči značilni podjunski diftongični razvoji (*iz*, *u9*), npr. *besiede* ('besede'), *nebies* ('nebes'), *svieta* ('sveta') – redko tudi *sveta* in *liete* ('leta') ob izrazito redkem zapisu *leta*, nadalje *otruék* ('otrok'), redko npr. *otrok*, *nueč* ('noč'), tudi *noč*. Leksem v pomenu 'Bog' je zapisovan v treh variantah: z diftongom *Bueg* ter v variantah *Bog* in *Bug*, ki sta se v razvoju slovenskega knjižnega jezika ohranjali vse od 16. do 19. stoletja (Orožen 1996: 315). Zapisovan je tipični severnopodjunski (gl. Zdovc 1972: 70) in obenem knjižni razvoj dolgo poudarjenega polglasnika v *a*: prevladujoče *dan*, le redko *den*, značilen za preostalo koroško in nekatera druga slovenska vzhodna narečja. Prisotna je sicer redka narečna palatalizacija *h > j*, ki po Ramovšu (1935: 4) od zahoda proti vzhodu, tj. proti podjunskega narečju, pojema: *rokeb inu nojeb* ('rokah in nogah'), *druji* ('drugi'), *sežjite* ('sežgite'), vendar ob izrazito prevladujočih nepalativiranih zapisih *rokaib inu nojeb*, *drugi* ali *angelci*. Zelo pogost je zapis palatalnega *l* [*lj*], ki za koroška narečja ni tipičen: tako je prevladujoč zapis *veselje* proti redkemu *vesele*. Še izraziteje prevladuje zapis palatalnega *n* [*nj*] (*njega*) v primerjavi z otrdelimi *n* (*nega*) ali celo *j* (le trije zapisi *jega*), slednji je značilen za dele rožanskih in podjunskih govorov ter obirsko narečje (Karničar 1990: 46–47). Osrednjeslovenski knjižni normi se jezik približuje tudi z večinskimi zapisi *dobru*, *očitnu*, *taku* (v primerjavi z redkejšimi *dobro*, *očitno*, *tako*), ki izvirajo iz protestantske knjižne tradicije in so bili prevzeti v

⁶ V enojnih narekovajih ^o je naveden današnji knjižni pomen.

osrednjeslovenski knjižni jezik, enako jih je zapisoval tudi Gutsman. Le izjemoma je zapisana koroška reducirana oblika *doro* ('dobro'). Od koroških glasovnih razvojov najdemo v rokopisu še zapise položajnega prehoda *v > b*, npr. *z**h**ier* ('zver'), *z**h**ie**z**da* ('zvezda'), *dba* ('dva') in v priponi *-ba*: *slu**z**ba* ('služba'), skoraj dosleden zapis samoglasniškega sklopa *čre-*: *čre**z*** ali *črie**z*** ('čez'), rinerizen, omejen na besedo *mesenc* ('mesec') ali kontrahirano obliko svojilnega zaimka *ma* ('moja'), *nja* ('njega').

V oblikah je značilna koroška posebnost *nt*-fleksija samostalnikov »uho« in »pero«: *iz**h**peretam* ('s peresom'), *vu**š**ete* ('ušesa'). Pisec večinoma uporablja dvojino, ki je dobro ohranjena tudi v koroških narečjih: *Taku očma obdba se prueti nebiesam pelat* ('Tako hočeva obadva se proti nebesom peljati'), *dba mvada čvoveka* ('dva mlada človeka'), *najno bogu diete* ('najino ubogo dete'), *ima dbe čeri* ('ima dve hčeri'), pa tudi *sma zamerkale* ('sva opazili'). Desetice od 40 dalje so tvorjene s pripono *-red(i)*: *sedeminuštieradi liet* ('sedeminštirideset let') in prislovi ponovitev s pripono *-bart(i)*: *enbart* ('enkrat'), *velkubarti* ('velikokrat'). Superlativi so tvorjeni s predpono *nar-*, značilno za protestantsko tradicijo in takratni osrednjeslovenski knjižni jezik, npr. *narvečega* ('največjega'), *narbol* ('najbolj'), medtem ko je v koroških narečjih superlativ običajno tvorjen z rabo člena *ta* in komparativom ali predpono *naj-* (Karničar 1990: 65). Nemške izposojenke so prilagojene slovenskemu pregibanju in besedotvorju, npr. *cufridni* ('zadovoljni'), *erlavbnost* ('dovoljenje'), *vi**z**arenca* ('vodja').

V raznolikem besedišču je mogoče najti številne besede, ki so značilne za koroška narečja, med njimi tako starejše nemške izposojenke kot izvornoslovensko, pogosto arhaično besedišče, na primer *brater* (ohranjeno tudi v skrajnih zahodnih narečjih, prim. Jakob 2011: 249), *nedela* v pomenu 'teden': *le 2 barti v nedeli [...]: namreč v nedelo inu četertik* ('le dvakrat v tednu [...]: namreč v nedeljo in četrtek'), *starejši* ('starši') (prim. Jakob 2011: 241–242), *človekinja* ('ženska'), prim. še *neporedniga* ('brezbožnega'), *spuvat* ('zgraditi'), *polom* ('hrup'), *barati* ('vprašati'), *neha* ('pusti'), v istem pomenu tudi *benjati*, *cue jemav* ('rastel'), *na vrate gor obiešena* ('na vrata obešena'). Del besedišča je značilen le za posamezna koroška narečja, npr. *lokerca* ('varuška', podjunsko), *opate* (im. mn. 'lopata', obirsko), *mir* ('zid', podjunsko, ziljsko), *haderve* ('rute', podjunsko, rožansko), ali za osrednjeslovensko knjižno različico, posledica česar so številne diatopične in diastratične sopomenke, nekaj primerov: *les* ('gozd', podjunsko, obirsko) ter sopomenki *hosta* (del rožanskega narečja) in *v guero* ('v gozd', del podjunskega in rožanskega narečja) (prim. Žejn 2008), nato *marnuvav* ('govoril', rožansko, deloma podjunsko) in prevladujoča osrednjeslovenska sopomenka *govorijo*, nato *z**h**ebrati* ('moliti', podjunsko, rožansko in vzhodnoziljsko) ter sopomenki *modliiti*

(arhaizem v poljanskem narečju južno od Drave) in osrednjeslovenska *moliti*, ki jo v svojih nabožnih spisih uporablja tudi Gutsman, veznik *noj* ('in', koroško) in osrednjeslovenska sopomenka *inu*. Med nemškimi izposojenkami izrazito prevladujejo take, ki so v večstoletnem razvoju postale integralni del koroškega narečnega sistema, spontani kalkirani neologizmi so značilni zlasti za zapisovanje osebnih in zemljepisnih lastnih imen, npr. *Fronkrajb* ('Francija'), tudi *Frankendeželi* ('[v] Franciji'), medtem ko so v ostalem besedišču prej izjema kot pravilo.

Najizrazitejši vpliv nemške predloge je mogoče opaziti v skladnji, k čemur zagotovo bistveno pripomore nemška predloga. Pogosti so skladijski kalki iz nemščine, kot na primer *je enbart ena velka vakota v Gaškoniji vstava* (pri Cochemskem zapisano *einmal gasser Hunger in Gaskonien entstund*), *k apatu zvolan* (pri Cochemskem *zum Abbt benent*), razmeroma pogosti sta raba trpnika ter kazalnega zaimka »ta« v funkciji določnega člana (npr. že v naslovu *Dober legent teh svetnikov*). Raba deležnikov, npr. *pričeoči* ('prisotni'), je značilna za slovenska pisana besedila že od protestantov dalje.

Opazna je izredno visoka stopnja doslednosti v rabi velike začetnice za zapisovanje zemljepisnih lastnih imen (npr. *Ravena*) ter veroslovnih (npr. *Bog*, *Devica*) in osebnih lastnih imen (*David*), ki so v roditeljski obliki najpogosteje tudi v vlogi svojilnega pridevnika. Nekoliko manj dosledno, a še vedno zelo pogosto je zapisovanje velike začetnice na začetku povedi, mestoma je velika začetnica uporabljena tudi za občne besede (*Cesar*). Pogosta je raba ločil: na koncu povedi je običajno, vendar ne dosledno zapisana pika, od ostalih ločil pisec zapisuje vejice, s katerim načeloma ločuje glavne in odvisne stavke, običajna je tudi raba vejice med prirednimi stavki z veznikom *in*, ne pa tudi na primer pri prirednih besednih zvezah. Podpičje zapisuje na mestih, kjer sicer uporablja vejico ali piko, vprašaj je pogosto zapisan na koncu zveze podrednega in glavnega vprašalnega stavka, klicaj pa po večini za zvalniki in čustvenimi vzkliki. Dvopičje uporablja za okrajšavo besede sveti, pogosto, a precej nedosledno tudi za uvajanje dobesednega navedka. Narekovajev za dobesedne navedke ne zapisuje.

O jezikovni podobi besedila lahko povzamemo, da tipične koroške narečne značilnosti prevladujejo in se izmenjujejo z osrednjeslovenskimi oz. kranjskimi pokrajinskimi knjižnimi variantami. V besedilu so prisotni elementi vseh koroških narečnih skupin, najmočnejše pa ga zaznamujejo značilnosti podjunskega narečja, v besedišču tudi rožanskega, najmanj je ziljskih narečnih razvojev. Vpliv nemškega izvornika je prepoznaven zlasti v skladnji in do določene mere v besedišču, po večini

preko narečnih izposojenk. Večinska raba dvojine je pokazatelj visoke jezikovne zavesti, še zlasti zato, ker je predloga nemška, številne sopomenke pa kažejo tudi na zavesten prevajalski razmislek. »Pravopisna« urejenost besedila zagotovo kaže bolj na jezikovno izobraženega pisca kot na samouka.

4 Sveta Genovefa po Martinu Cochemskem v slovenščini: primerjalna vsebinska in jezikovna skica dveh verzij

V rokopisu *Dober legent teh svetnikov* je tudi hagiografija svete Genovefe z naslovom *Tu s. življenje te Genovefe, ene rojene furštinje iz Brabanta*, uvrščena na tretji dan aprila. Martin Cochemski, avtor nemškega izvirnika, je legendo o sveti Genovefi prvič zapisal leta 1687 v prvi knjigi zbirke *Außerlesenes History-Buch*. Med 17. in 18. stoletjem⁷ je bila legenda o Genovefi iz *Außerlesenes History-Buch* kot samostojna ljudska knjiga natisnjena v nemščini v številnih izdajah⁸ (Staritz 2004: 143–146). Okrog leta 1800 je bil v Kranju objavljen natisnjen prevod z naslovom *Ena Lepa lubežniva inu branja vredna historja od te po nadovžnu ven izgnane svete Grafnje Genovefe iz tega mesta Pfalz*.⁹ Kot avtorja izvirnika, ki tako kot prevajalec ni naveden, je Martina Cochemskega identificiral že Burian (1930: 17), kar je bilo mogoče potrditi tudi z računalniško podprto stilometrično analizo (Žejn 2021), medtem ko ostaja identiteta prevajalca na ravni domnev (prim. Žigon 2020: 407–408, Žejn 2021). Žigon (2020: 409–411) pri primerjavi nemškega besedila iz leta 1724 in slovenskega prevoda iz okrog 1800 ugotavlja, da je v slovenskem prevodu četrto poglavje razdeljeno na dva dela in da knjižna izdaja vsebuje še kratek dodatek ljudske pobožnosti in molitve, iz podrobnejše vsebinske primerjave pa izhaja, da prevod dokaj zvesto sledi izvorniku in je tudi sicer v njem razviden močan vpliv nemškega jezika.

Ko je Cochemski prevzel življenje svete Genovefe iz *Außerlesenes History-Buch* v »izboljšane« svetniške legende, po katerih je nastal rokopis *Dober legent teh svetnikov*, jo je po obsegu in deloma vsebinsko prilagodil formatu zbirke. V nadaljevanju primerjamo obe slovenski besedili, ki sta nastali po dveh različnih nemških predlogah Martina Cochemskega.

⁷ Verzija Martina Cochemskega je vplivala tudi na številne predelave, ki so jih različni avtorji, med njimi Christoph Schmid, objavljali v prvi polovici 19. stoletja (Staritz 2005: 146). Schmidovo pripoved *Genovefa. Povest iz starih časov za vse dobre ljudi, zlasti pa za matere in otroke* je leta 1841 v slovenščino prevedel Franc Malavašič.

⁸ V NUK-u je ohranjena ena od teh nemških izdaj, in sicer iz leta 1724 (Žigon 2020: 405).

⁹ Leta 1818, vendar ravno tako brez navedbe avtorja oz. prevajalca, je bila ponovno izdana v Celju in Mariboru. Skupno je bila ta knjižna izdaja *Genovefe* v slovenščini v 18. in začetku 19. stoletja ponatisnjena še trinajstkrat (Žigon 2020: 406).

V *Dober legent teh svetnikov* se zgodba Genovefe začenja z opisom njenega družinskega izvora in otroštva ter poroke z grofom iz Trierja, Sigifridom, medtem ko se daljša, knjižna izdaja začenja šele s slovesom Genovefe od moža, ko mora ta v vojno. Ob slovesu Sigifrid izroči Genovefo v varstvo služabniku Gali oz. Golu.¹⁰ Ta hoče Genovefo zapeljati, a ga ostro zavrne, zato jo obtoži, da moža vara s kuharjem, in jo da zapreti. Genovefa v ječi rodi sina, Gala pa s pomočjo »coprnic«¹¹ Sigifrida prepriča o Genovefini nezvestobi. Genovefi uspe s sinom pobegniti v gozd, kjer najdeta zatočišče v votlini. Sigifrid več let po vrnitvi domov spozna Galovo prevaro, čez sedem let pa Sigifrida na lovu v gozdu košuta vodi do Genovefine votline, kjer se razkrije resnica. Vsi trije se vrnejo na dom, Genovefa kmalu umre in na mestu njene votline da Sigifrid sezidati cerkev, v kateri pokopljejo Genovefino truplo. Tu se zgodba, ohranjena v rokopisu v slovenščini, konča, v knjižni izdaji pa je dodan še prizor, ko se Sigifrid in njegov sin odločita, da preostanek življenja preživita kot puščavnika v gozdu.

Za ilustracijo navajamo odlomke iz prizora, v katerem služabnika po Galovem naročilu peljeta Genovefo in njenega sina v gozd, da bi ju tam umorila in prinesla dokaz. Cochemski vključi motiv prevare pri dokazovanju usmrtitve, ki se je do danes ohranil v verziji pravljice *Sneguljčica* bratov Grimm. Prizor se začne z Galovim naročilom dvema služabnikoma, da odpeljeta Genovefo in sina v gozd in ju tam usmrta:

Kume je te svit gor pokav, je še te mevdrarski Golo že gor biv inu je dav dbema zaupač služavnikom ta pofelih, to grafnjo iz nja otrokam vred v to guero pelati inu tamej obdba brez vsega povoma zadušiti. On tudi zaroči obuje trupov v to mimo tekočo strugo vreči inu h nemu resničnemu te ukaže te vun odriezani jezik te grofinje s suebo nazaj pernesti. (Dober legent/Ogrin 2022: 496–497)

V knjižni izdaji¹¹ je navedenih več podrobnosti, kot dokaz usmrtitve pa Gala zahteva jezik in oči:

Zjutrej zgodaj je poklicov Gala dva iz sojev narzvesteših služabnikov, inu jem je to terdnu povele svojga gospoda, inu jem je zapovedov to grafnjo iz tem otrokam vred v en boršt ven pelati, inu okulpernesti, inu za cahen tega doperneseniga povela, njene venzbodene oči inu jezek iz sabo nazaj pernesti. Inu aku bota to sturila, toku bo njem to njuh zvestust obilnu polonov; aku ne toku bo on pustu njej iz ženo inu otrokam vred okulpernesti. Te dva služabnika sta vzela to povele radovolnu gor [...]. ([Cochemski], b. l.: 28)

¹⁰ V rokopisu je uporabljena verzija imena Golo, v tisku pa Gala (prim. citirane odlomke v nadaljevanju).

¹¹ Izvirno je besedilo zapisano v bohoričici, podajamo pa zapis v gajici, ki je bil narejen za korpus starejše slovenske literature *Pril.Lit.*

Na poti Genovefa objokuje usodo svojega sina in prosi služabnika, da najprej umorita njo:

Kaker hitro so oni ž njo v to hrastje prišli, perjame od tih eden od služavnikov en ojster meč inu postavi timo nedovžnemo otroku na te kragen. Ta s. Genovefa pade temu služavnikom z gvavtjo na te lies inu vpije iz serca gorpokojnem gvasam: Ah, derži nazaj, ah, derži. Oh, umueri meni poprej, da jes ne bom persilena dbiebarti umriti. (Dober legent/Ogrin 2022: 497)

Bistveno več podrobnosti dogajanja je navedenih v knjižni izdaji:

Potem kir so oni v ta boršt na en perložen krej peršli, sta rekla ti grafnje, koku je njeni gospod zapovedov, njo zavolo tega dapernešeniga prešuštva k smerti perpraviti, inu koku jema je ta Hofmajster to povele dapernesti zapovedov. Zatu ona nima tega za hudu gor vzeti, temuč se k eni zveličani smerti perpraviti. Ta grafnja, koker ena temo povelu svojga gospoda pokorna je pohlevnu dol pokleknila, inu se je iz celiga serca k te naprejstoječi smerti perpravila; med tem sta vzela te dva služabnika tega nadovžniga otročičika, ta potegnila nje nože ven, inu sta ga ota zadaviti. Ta prestrašena mati pak je vstala od njene molitve gor, inu je padla temo služabniku naroče, inu je vpila iz prebudljivo štimo: Deržite nazaj, deržite nazaj, o vi lubeznivi ludje, inu vender zanesite te ubogi nadovžni kervi, inu aku vi ja tega ubogiga otroka očte umoriti, toku vender mene popred okulpernesite, de jest na bom persilena, dvakrat umreti. ([Cochemski], b. l.: 29–30)

Služabnika njeno prošnjo uslišita in na poti domov kot dokaz usmrtnitve ubijeta psa in mu odrežeta jezik:

Te inu druge besiede grejo enemo od teh služavniku taku h sercu, da je h svojmu tovaršu rekov: Brater, kaj storima midba, čemu bi imeva midba najne meče s to gosposko kervjo te naše grafnje farbati. Ej, midba njo očema živet nahati, ja, saj nič hudega do nje ne viema. Ja bi vehke keh en dan prišov, nad katiereem nama ta skazana milost obivno poverjena biti. V teh besiedah grejo ti služavniki od tam inu zapustijo to rivno Genovefo samo z nja sinam v tem lesu, v teh zuvnajneh potežaveh. Onadba narajmata na poti grieda iz perpušenja božjega enega mvađega kuzeja, sta ga ubiva inu neseta tejestega jezik suebo h duemo. (Dober legent/Ogrin 2022: 497–498)

V knjižni izdaji so kot dokaz zahtevane še oči, dodan je tudi krajši prizor, v katerem služabnika Genovefi naročita, naj se ne vrača:

Te serca teh služavnikov so ble skuz te besede toku globoku omečene, de jema je biv namogoče, ti grafnje kej hudiga sturiti; zatega volo sta rekla iz perjaznimi besedami k nje: Gnadluva gospa! Mi dva očva scer rada njem to življenje šenkati, aku bi na bla nama od tega hofmajstra per smertni štrafengi zapovedanu, njih k smerti perpraviti. Vender aku oni očjo nama oblubit, nigdar več na dan priti, temuč se v te al v eni drugi pušavi neznanu gorderžati, toku znajo oni v imen božjem kekej jeti, inu na nas v njih molitvah spovniti. Ta grafnja jema je to zaterdnu oblubila, inu se je iz celga serca za to skazano milost zahvalila. Te dva služabnika sta enim pesa, kader je iz njema tekov, te oči inu ta jezek ven zbodla inu sta pernesla taiste njih gospodu k zvišanju tega daperneseniga umorjenja, Gala pak ni pogervov taistu viditi, temuč je te oči koker kurbarske zapovedov tem pesam naprej vreči. ([Cochemski], b. l.: 30–31)

Navajana odlomka ilustrirata tudi razlike in podobnosti v jeziku: v knjižni izdaji, prevedeni v »krajnski jezik«, so namesto diftongov zapisani monoftongi (*besede*), ni švapanja (*zabvalila*), medtem ko se v obeh besedilih pojavljajo veznik *inu* ('in'), razvoj skupine *šč > š* (*perpušenje, pušava*) ali delna samoglasniška redukcija (*per-* za današnje knjižno *pri-*). Razlike najdemo tudi v besedišču, npr. v rokopisu *v to guero* ('v gozd') ali *v lesu* ('v gozdu'), nasproti zapisu *v en boršt* ('v gozd') v knjižni izdaji, pri tem pa so številne nemške izposojenke in kalki značilni tudi za verzijo v kranjskem jeziku, npr. *gor vžeti* ('sprejeti') tudi na mestih, kjer je v koroškem rokopisu zapisana neprevzeta beseda, npr. v rokopisu *iz [...] gvasam*, v knjižni izdaji *iz [...] štimo* ('z glasom'). Skladno kranjske knjižne oz. predknjižne različice (prim. zgoraj navedene ugotovitve o knjižnem prevodu iz leta 1800) prav tako kot rokopisno besedilo močno zaznamuje nemščina, na primer v skladijskih kalkih, kot je *pred očmi vidu* (v izvirnem nemškem besedilu *vor Augen sahe*), ali v pogosti rabi trpnika. Precejšnja stopnja podobnosti med rokopisnim in natisnjenim besedilom je prepoznavna v pravopisu, za oba so značilni doslednost pri zapisovanju velike začetnice v lastnih imenih, raba vejice v vezalnih priredjih z veznikom *in*, zapisovanje poljubnih občnih imen z veliko začetnico (v knjižni izdaji na primer *Kubar*) ter neraba narekovajev.

5 Sklepne ugotovitve

Jezikovna analiza rokopisnih svetniških legend in kratka primerjava odlomkov dveh prevodov, rokopisnega in knjižnega, pripovedi o življenju svete Genovefe odpirata pot novim hipotezam o širših okoliščinah geneze rokopisa *Dober legent teh svetnikov* ter obstoju danes neznanih besedil. Glede na dejstvo, da so se v 17. in 18. stoletju – pa tudi prej in kasneje – rokopisi večkrat prepisovali in ob tem prirejali, tudi jezikovno, glede na intenzivne stike med koroškim in osrednjeslovenskim jezikovnim prostorom, zlasti pa glede na prisotnost osrednjeslovenskih jezikovnih variant v rokopisu, bi bilo mogoče sklepati, da je rokopis *Dober legent teh svetnikov* nastal kot koroška redakcija danes neznanega osrednjeslovenskega besedila. Sklepati pa je mogoče tudi na potencialni obstoj rokopisnega prevoda starejše in daljše verzije življenjepisa svete Genovefe, po kateri bi lahko nastala knjižna izdaja iz leta 1800.

Poglobljena analiza rokopisnih in tiskanih besedil 17. in 18. stoletja razkriva nevidne niti, ki povezujejo rokopisna in natisnjena besedila slovenske jezikovne in literarne tradicije tega obdobja, čeprav nam besedila danes po večini niso več na voljo. Obenem pa kaže na nujnost nadaljnjih in podrobnejših primerjav rokopisov in tiskov, tako tistih, ki se po nastanku in jeziku uvrščajo v isto pokrajino, kot tistih, ki so nastali v drugih pokrajinskih različicah.

Zahvala

Za pomoč pri analizi jezikovnih značilnosti se najlepše zahvaljujem dr. Ludviku Karničarju.

Viri in literatura

- [Martin COCHEMSKI], b. l.: *Ena lepa lubesniva inu brania vredna historia od te po nadousbnu ven isgnane svete grafnie Genofefe is tega mesta Pfalsz; je is nemsbkeiga na krajnski jesik preobernena*. V Krainju, per Ignaz Kremshari.
- Matija OGRIN (ur.), 2022: *Register rokopisov slovenskega slovstva, RRSS 014: Martin Cochemski, OFM Cap, Dober legent teh svetnikov*. Ljubljana: ZRC SAZU. URL: https://rrss.manuscripta.zrc-sazu.si/trss_ms_014 [2022-11-14]
- Václav BURIAN, 1930: Počátky slovinské zábavné prósy [+Úvodní kapitola z chystané knihy "O slovinské novelistice"]. *Časopis pro moderní filologii* 16. 239–258.
- Teodor DOMEJ, 1980: Slovenska jezikovna misel na Koroškem v 18. stoletju. *Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi (tipološka problematika ob jugoslovanskem in širšem evropskem kontekstu)*. Mednarodni simpozij v Ljubljani od 28. do 30. junija 1979. Ur. Boris Paternu, Breda Pogorelec, Jože Koruza. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 195–208.
- Teodor DOMEJ, 2013: Pokrajinskost in nadpokrajinskost pisne slovenščine na Koroškem v Pohlínovem času. *Novi pogledi na filološko delo o. Marka Pohlína in njegov čas: Ob 80-letnici prof. dr. Martine Orožen in 85-letnici akad. prof. dr. Jožeta Toporišiča*. Ur. Irena Orel. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 73–86.
- Tomaž ERJAVEC, 2005: Elektronske znanstvenokritične izdaje slovenskega slovstva: standardi in izzivi. *Znanstvene izdaje in elektronski medij: razprave*. Ur. Matija Ogrin. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 51–70.
- Jože FAGANEL, 2007: Osnovni podatki, opredelitev značaja izbranih besedil in raziskovalni interes. *Slomske, Anton Martin: Tri pridige o jeziku. Elektronska znanstvenokritična izdaja. Izdaja 1.6*. ZRC SAZU. <<http://nl.ijs.si/e-zrc/slomske/>>.
- Ivan GRAFENAUER, 1973: *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*. Celje: Mohorjeva družba.
- Tjaša JAKOP, 2011: SLA V620 "brat" (1/107): komentar in karta: 1/107. *Slovenski lingvistični atlas: SLA 1.1, 1*. 242–243.
- Ludwig KARNIČAR, 1990: *Der Obir-Dialekt in Kärnten: die Mundart von Ebriach/Obirsko*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Herta MAURER-LAUSEGGER, 1988: Sprachliche Charakteristika des volkstümlichen "Gärten Shpils" von Andreas Schuster Drabosnjak. *Wiener Slavistischer Almanach* 22. 273–294.
- Herta MAURER-LAUSEGGER, 2007: Sprachliche Charakteristika apokrypher Texte des 18. und 19. Jahrhunderts (Slovenisch, Deutsch). *Sprach- und Literaturwissenschaftliche Brückenschläge. Vorträge der 13. Jahrestagung der GESUS in Szombathely, 12.–14. Mai 2004*. München: Lincom Europa. 241–252.
- Herta MAURER-LAUSEGGER, 2016: Koroško bukovništvo skozi čas. *Jezik in slovstvo* 61/3–4. 35–48.
- Matija OGRIN, 2011a: Neznani rokopisi slovenskega slovstva 17. in 18. stoletja. *Slavistična revija* 59/4. 385–399.
- Matija OGRIN, 2011b: Dober Legent teh Suetnikov. Koroški rokopis iz 18. stoletja. *Primerjalna književnost* 34/3. 65–79.
- Matija OGRIN, Tomaž ERJAVEC, 2009: Ekdotika in tehnologija. Elektronske znanstvenokritične izdaje slovenskega slovstva. *Jezik in slovstvo* 54/6. 57–72.
- Irena OREL, 2003: Slovenski pisni jezik nekdanj in danes – med izročilom in govorom. *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje: ob 450-letnici izjda prve slovenske knjige*. Ur. Ada Vidovič-Muha. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 551–562.
- Martina OROŽEN, 1973: Leksikalni doprinos Koroške k slovenskemu knjižnemu jeziku v 18. in 19. stoletju. *Predavanja / IX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 2.–14. julij 1973*. Ur.

- Matjaž Kmecl. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 45–58.
- Martina OROŽEN, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika: Od Brižinskih spomenikov do Koptarja*. Ljubljana: FF.
- Fran RAMOVŠ, 1935: *Historična gramatika slovenskega jezika. 7. Dialekti*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Jakob SKET, 1886: Legende Martina Kohemskega v slovenskem prevodu. *Kres* VI. 171–176.
- Simone STARITZ, 2005: *Geschlecht, Religion und Nation: Genova-Literaturen 1775–1866*. St. Ingbert: Röhrig.
- Pavel ZDOVC, 1972: *Die Mundart des südöstlichen Jauntales in Kärnten: Lautlehre und Akzent der Mundart der "Poljanci"*. Wien: Hermann Böhlau Nachf.
- Andrejka ŽEJN, 2008: Poimenovanja za gozd v koroških slovenskih narečjih. *Anzeiger für Slavische Philologie* 36. 155–169.
- Andrejka ŽEJN, 2021: *Izhodišča slovenske pripovedne proze: dvestoletna tradicija slovenske pripovedne proze: od sredine 17. do sredine 19. stoletja*. [Spletni vir.] Ljubljana: Založba ZRC. <http://ispp.zrc-sazu.si>
- Andrejka ŽEJN, Majda MERŠE, 2017: Metodološka izhodišča kritičnih prepisov starejšega slovenskega slovstva od baroka do zgodnjega 19. stoletja. *Rokopisi slovenskega slovstva od srednjega veka do moderne*. Ur. Aleš Bjelčevič, Matija Ogrin, Urška Perenič. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 347–355.
- Tanja ŽIGON, 2020: Traduzioni di libri per il popolo in sloveno. *Acta Histriae* 28/3. 397–416.

SUMMARY

In the middle or second half of the eighteenth century, a handwritten text editorially entitled *Dober legend teh svetnikov* was created in what is now Austrian Carinthia. Based on a German text, the manuscript legends of saints from the beginning of the eighteenth century by the Capuchin writer Martinus Cochemensis contains 181 hagiographies, one for each day of the first half of the year. For the planned (electronic) scholarly critical edition, both diplomatic and critical transcriptions were created. Especially in the case of the latter, an appropriate transcription requires an in-depth study of the linguistic characteristics of the text, which must be analysed against the background of the broader linguistic and literary situation of the time and place in which the manuscript was created. In terms of the dialect division of the Slovenian language, the creation of the manuscript belongs to the Carinthian dialect group. From the perspective of the development of the Slovenian literary language, it coincides with the period of the formation of regional types of the literary language, but also with the tendency to unify the Slovenian literary norm. With regard to the development of Slovenian literature, the manuscript was created in the period when the majority of Slovenian literary production was represented by translations. In the second half of the eighteenth century, at least two written traditions existed in parallel in Carinthia: the Jesuit Ožbalt Gutsman, with his printed works, strove to unify the Slovenian literary norm, while the bucolic tradition, initially based on Protestant written sources, is characterised by an emphasis on dialectic. Between these two poles, a variety of texts were created without distinct boundaries, as their authors included learned, bucolic and untrained writers. Another important factor that must be taken into account is the possible existence of (today unknown) versions of the same text written in eighteen-century provincial variants. With regard to the present manuscript, linguistic analysis reveals that typical Carinthian dialectal features prevail, especially those of Jaun Valley and Rosen Valley. This is particularly evident in the phonetics and vocabulary, while the syntax is primarily marked by the influence of the German language. The dialectal developments are also intertwined with the influences of the Central Slovenian literary tradition. A high level of linguistic and translation awareness is evident in the manuscript. A comparison of the book version of the biography of Genevieve of Brabant, written in the Central Slovenian literary language of the end of the eighteenth century, and the Carinthian manuscript version reveals not only differences in language, but similarities, as well.